

OILA TINCHLIGI - JAMIYAT FAROVONLIGI ASOSI

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7843425>

Imonova Maftuna Baxtiyor qizi

Termiz davlat Pedagogika instituti o`qituvchisi

Annotatsiya.

Maqolada oiladagi munosabatlar, tarbiyaning ahamiyati, oiladagi tarbiyaning shaxsda muayyan jismoniy, ruhiy, axloqiy, ma'naviy sifatlarni shakllantirishdagi muammolari va ularni bartaraf etishning psixologik xususiyatlari haqida nazariy yoritib berilgan.

Kalit so`zlar.

oila, nikoh, jamiyat, munosabat, urf-odat, tarbiya, qadriyat, hamkorlik, inqiroz.

KIRISH

Ma'lumki insoniyat jamiyat taraqqiy etib borgani sari odamlarning o'zlari ham, ularning bir-biri bilan bo'ladigan o'zaro munosabatlari ham, ayniqsa, shaxslar aro munosabatlar orasida eng samimiy, eng yaqin bo'lgan oilaviy munosabatlar ham takomillashib, o'ziga xos tarzda murakkablashib boradi. Sababi, hozirgi zamon fan-texnika taraqqiyoti, qishloq xo'jaligi sanoat munosabatlari, vositalari qishloq xo'jaligining barcha jabhalarida yangi texnologiya, texnik jarayonlarning jadal joriy etilishi bevosita shu jarayonlarning yaratuvchisi ishtrokchisi bo'lgan inson omiliga, inson shaxsiga ham o'ziga xos yangicha talablar qo'ymoqda. Ishlab chiqarish munosabatlari, jamiyat taraqqiyoti bir tomondan, odamlarning o'zlarida ro'y berayotgan ijtimoiy psixologik, fiziologik va boshqa o'zgarishlar odamlarning o'zaro muloqot munosabatlari doirasini ma'lum darajada chegaralanib qolishiga, ularda ajdodlarimizda kuzatilgan tabiiylikni ma'lum darajada buzilishiga va oqibatida inson ruhiyatida mumkin qadar hissiy, emotsional zo'riqishlarning yuzaga kelishiga asos bo'lmoqda. Bularning ta'siri oilaviy hayot va undagi psixologik iqlimda ham o'z ifodasini topadi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Oila - nikoh yoki tug'ishganlikka asoslangan qon-qarindoshlik, qarindoshchilik yoki birga istiqomat qilish orqali bog'langan odamlardan iborat ijtimoiy guruhdir. Ko'p jamiyatlarda oila bolalar ijtimoiylashuvi uchun asosiy institut vazifasini o'taydi. Uning a'zolari ro'zg'orining birligi, o'zaro yordami va ma'naviy mas'uliyati bilan bir-biriga bog'langan. Oilaning eng muhim ijtimoiy vazifalari – inson zotini davom ettirishdan, bolalarni tarbiyalashdan, oila

a'zolarining turmush sharoitini va bo'sh vaqtini samarali uyushtirishdan iboratdir. Oilaviy munosabatlar nisbatan mustaqil hodisa sanalsa-da, jamiyatdagi mavjud ijtimoiy, iqtisodiy, mafkuraviy munosabatlar bilan belgilanadi va ular ta'sirida o'zgarib boradi. Shunga muvofiq, har bir jamiyat o'zgarib mos oila tipini, oilaviy munosabatlarni o'rnatadi. Oila xalqning, jamiyatning hayoti, turmushiga oid urf-odatlarini o'zida sinovdan o'tkazadi. Yaxshilarini o'z bag'rida asrab-avaylab kelajak avlodlarga urf-odat sifatida etkazadi. Oila o'z farzandlarini tarbiyalab, ularga umuminsoniy qadriyatlarni singdirish bilan ularga boshlang'ich ijtimoiy yo'nalish beradi. O'z farzandlarini katta oqimga – jamiyatga qo'shish bilan esa oila jamiyat yo'nalishi, iqtisodiyoti, madaniyati va ma'rifatini ham belgilashga o'z ta'sirini ko'rsatadi. Shuning uchun ham Sharqda oila qadim-qadimdan muqaddas qo'rg'on hisoblanib kelingan. Xususan, o'zbek oilalarining serfarzandlik, qarindoshchilik xususiyatlari hozir ham saqlanib turibdi. O'zbeklarda oilalarning muayyan turmush tarzi shakllanib hayotiy tajriba orttirib borishi, tejamli va sarishta ro'zg'or tutishi, farzandlarni odobli, ma'naviy etuk bo'lib kamol topishida keksalar, ota-onaning roli katta. o'zbek oilalari o'zlarining mustahkamligi, saranjom-sarishtaligi, bolajonligi, qarindosh-qondoshlik rishtalarini hurmat qilishi, mehr-oqibatli va boshqa qadriyatlari bilan ajralib turadi .

Ota-ona – san'atkor, bola – san'at asari, tarbiya jarayoni esa san'atning o'zidir.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Yangi tashkil etilgan oila - nihok asosida er-xotin munosabatlaridan boshlanadi. Oilaning dunyoga kelguniga qadar ma'lum bir davr ichida yoshlar bir-birlari bilan tanishib, o'rganib olishlari uchun milliy qadriyatlarimiz to'sqinlik qilishi mumkin. Ko'pincha, oilada muammolar turmush qurayotgan odamlarning oilaviy hayot haqida turli xil fikrlarga ega bo'lishi, oilaviy hayotdan turli xil kutishlari tufayli yuzaga keladi. Masalan, erkak nikohdan o'ziga g'amxo'rlik, jinsiy aloqa, e'tiborni kutishi mumkin, ayol esa farzand ko'rishga e'tibor qaratishi, nikohni bolalar uchun o'zini o'zi rad etish deb bilishi va turmush o'rtog'idan yordam kutishi mumkin. Yoki aksincha. Ba'zida ayol yoki erkak hali ham to'liq qoniqmagan va o'zini o'zi etarli darajada ta'minlamagan holda turmushga chiqadi va keyin ular o'z sherigidan ularni baxtli qilishni talab qila boshlaydilar (ular doimo o'zlariga va muammolariga e'tibor, yordam va g'amxo'rlik qilishni talab qiladilar). Bu, qoida tariqasida, boshqa odam uchun chidab bo'lmas yukga aylanadi. Yoki pasportda muhr paydo bo'lishi bilan, odam boshqa erkin odamni o'zining bir qismi deb hisoblay boshlaydi va butun hayotini u bilan baham ko'rgan sherigi bilan qo'shilishga harakat qiladi, bu ko'pincha uning hayotini boshqarishga urinishlarda

ifodalanadi. Sherik va boshqa odamning fikrlari va his-tuyg'ularini doimo bilishni, ularning istaklarini taxmin qilishni talab qiladi. Shu sababli ham ikkinchi tomonda norozilik kayfiyati yuzaga kelishi mumkin. Sotsiologlar va oila maslahatchilarining tadqiqotlariga ko'ra, har bir oila rivojlanishning bir necha bosqichlaridan o'tadi va biridan ikkinchisiga o'tish odatda inqiroz bilan birga keladi. Kundalik qiyinchiliklar oilaviy hayotda asoratlarni keltirib chiqarishi odatda qabul qilinadi. Ammo, kundalik hayotdan tashqari, oilada, uning mavjudligining har qanday bosqichida inqirozni keltirib chiqaradigan ko'plab sabablar mavjud. Birinchidan, oilaviy hayotdagi muammolar turmush o'rtoqlardan biri o'zining psixologik inqirozi, masalan, o'rta yoshdagi inqirozni boshdan kechirganda boshlanishi mumkin. O'z hayotini qayta ko'rib chiqib, o'zidan norozi bo'lib, odam hamma narsani, shu jumladan oilaviy hayotini ham o'zgartirishga qaror qiladi. Ikkinchidan, quyida sanab o'tilgan voqealarning har biri oila tarkibidagi o'zgarishlarga olib keladi. Masalan, bolaning tug'ilishi, shuningdek, bolaning maktabga kirishi, bolaning o'tish davri, ota-ona oilasini tark etishi kabi hayotning muhim bosqichlari. Er-xotin o'rtasidagi kelishmovchilik, tushunmovchiliklar vaqt o'tishi bilan bir-biriga moslashish va hamkorlik natijasida bartaraf bo'lishi ham mumkin. Hamkorlar hech bo'lmaganda bir-biriga "mos" bo'lishi kerak, ya'ni qulf va kalit funksiyalariga o'xshash munosabatlarni yaratishi kerak. Qulf - bu sherikga qo'yilgan umidlar, asosiysi esa uning qobiliyatlari, munosabati va xatti-harakatlari.

XULOSA

Qadim tarixdan ma'lumki, olimlar shaxs va jamiyat aloqalari tizimida insonning tub mohiyatini anglash, uning rivojlanishi va kamol topishi qonuniyatlarini izlaganlar. Abu Nasr Forobiy, Alisher Navoiy, Ibn Sino, Beruniy kabi yuzlab Sharq allomalari ham asarlarida bu o'zaro bog'liqlikning falsafiy va ijtimoiy sirlarini ochishga harakat qilganlar. Barcha qarashlar uchun umumiy bo'lgan narsa - bu odamni, uning mohiyatini anglash uchun avvalo uning shu jamiyatda tutgan o'rni va mavqeyini aniqlash zaruratidir. Shundan kelib chiqqan holda, shaxsni o'rganishning birlamchi mezoni ham uning ijtimoiy mavqeyi, ijtimoiy munosabatlar tizimidagi o'rni bilan belgilanishi kerak. Buyuk allomalarimizning inson kamoloti borasidagi qimmatli fikrlari hozirgacha yuksak ahamiyat kasb etib kelmoqda. Shuning uchun hozirgi davr talabi va dolzarb muammo yoshlarni oilaviy hayotga tayyorlash, ma'naviy yuksak e'tiqodga ega bo'lgan umuminsoniy fazilatlar ruhida shakllantirish, yuqori malakali mutaxassislar qilib etishtirish nafaqat psixologlar, pedagoglar, murabbiylar, shu soha mutaxassislari, balki barchamizning muhim vazifamiz bo'lmog'i kerak.

REFERENCES:

1. «Oila psixologiyasi» - G.B. Shoumarov. – t., - 1999. nash.
2. V.M.Karimova. Oila psixologiyasi: Darslik. Pedagogika oliygohlari talabalari uchun – T., 2007.
3. M.B.Imonova - Характер акцентуациясининг деструктив хулк шаклланишига оиланинг таъсири. Mug`allim hem uzluksiz bilimlendirio` № 6/7- 2022 ISSN 2181-7138
4. M.B.Imonova - Суицидиал хулк-атвор характер акцентуацияси муаммоси сифатида. Международный научный журнал “Научный импульс” № 4 ноябрь 2022 й.